

МАГІЧНАЯ АСНОВА БЕЛАРУСКАЙ ВЯСЕЛЬНАЙ АБРАДНАСЦІ

Прысутнасць магічных рытуалаў і дзействаў у вясельнай абраднасці абумоўлена неабходнасцю ўздзеяння на жыццёвыя сілы чагосьці звышнатуральнага, больш моцнага, чым практычная дзейнасць чалавека. Магічныя дзеянні надзвычай разнастайныя. Адны з іх уяўляюць сабой вельмі простыя рухі, жэсты, словы; другія характарызуюцца сінтэзам розных сродкаў і прыёмаў (ісправанне, чытанне складаных слоўных формул, спецыфічныя дзеянні і атрыбутыка).

Па сваёй мэтавай накіраванасці сакральныя дзействы, якія ўключаюцца ў склад вясельнай абраднасці адпавядаюць наступным відам магіі: любоўнай, ахоўнай, прадудыруючай магіі «першага дня». На жаль, да нас дайшлі толькі іх рэшткі, якія страцілі сваю былую семантыку і прызначэнне. Іх тэхніка выканання стала надзвычай простаю. Любоўная магія звязана з верам у ісправанне звышнатуральных апекуноў кахання і шлюбу (стыхіі і з'явы прыроды, некаторыя прадстаўнікі жывёльнага свету, святыя). Гэта адзін з самых устойлівых і папулярных відаў, што тлумачыцца крыніцай яго ўзнікнення – спрадвечнымі адносінамі паміж поламі. Ахоўная магія павін-

самы адказны час перад уступленнем ў «новае» жыццё. Вясельны ўбор павінен быў ахоўваць дзяўчыну ад уплыву звышнатуральных сілаў гэты пераходны час. Адным з апатрапееў было вольнае адзенне, аздобленае ахоўнай вышыўкай. У народзе здаўна верылі, што лён валодае магічнымі функцыямі, адпужвае нячыстую сілу, бо з льяных нітак робяць кноты для царкоўных свечак.

Перад тым, як ісці на пасад, маладая чытала ахоўныя малітвы да хрысціянскіх святых. У больш раннія часы яна ішла на пакланенне Сонцу, прасіла яго знішчыць усе яе ранейшыя грахі, аберагчы ад ліхих духаў і злога вока. Рэшткі салярнага культу характэрны для ўсіх вясельных абрадаў.

Забаранялася маладым пад вянец ехаць на кані, які хоць раз вазіў нябожчыка на могілкі. Выязджаючы з двара, уся працэсія праязджала праз агонь, раскладзены ў варах. Усіх вясельнікаў абмахвалі ці абкурвалі дымам раслінаў-апатрапееў, у першую чаргу зёлкаў, асвечаных у храме.

У некаторых раёнах Беларусі існавала павер'е, згодна з якім маладым за вясельным сталом забаранялася сядзіцца ў тым месцы на покуці, дзе сыходзіцца лавы. Іх крыжападобнае размяшчэнне нагадвала раздарожжа – адно з месцаў знаходжання нячыстай сілы.

Пад прадуцыруючай магіяй разумеюць «магічныя абрады, якія маюць адносіны не толькі да промыслаў, але і да іншых відаў гаспадарчай дзейнасці» [3, с. 477]. Будучай сям'і былі неабходныя і ўраджайнасць, і прыплод жывёлы. І каб дасягнуць гэтага, чалавек клікаў на дапамогу звышнатуральных сілы, каб яны прынеслі ўдачу, надзею і знішчылі няўпэўненасць і негатыўны вынік. Заручыцца падтрымкаю вышэйшых істотаў людзі імкнуліся і ў нараджэнні шматлікага і здаровага пагомства. Па народных уяўленнях, не толькі чалавек можа ўздзейнічаць на расліны, але і апошнія здольны ўплываць на чалавека. Напрыклад, маладой раілі мець пры сабе спарыш, каб было шмат дзяцей і багацця. Такага ж выніку чакалі і ад зерня, насыпаючы яго ў абутак маладым, у бутэлькі гарэлку на застоллі, на пасадную дзяжу.

Маладая павінна была садзіцца не на голую лаўку, а на пакрытую ручніком ці кавалкам палатна. У гэты час на віду не павінна было быць ніякага пустога посуду, каб будучае жыццё маладых не было бедным, «пустым».

У час пасадку маладая садзілася на дзяжу, пакрытую вывернутым кажухом (адпаведнікам мядзвёжай шкуры). Па народных уяўленнях, пры гэтым яна набывала якасці жывёлы-тагэма: здароўе, багацце, плоднасць.

Едучы ў храм, маладая не павінна была нічога есці, бо мышы будуць псаваць увесь ураджай яе палеткаў; ёй нельга было сядзець скрыжаваўшы ногі, каб гэтыя мышы звышнатуральным ўзроўні не пашкодзіць будучаму нараджэнню дзяцей.

Падчас каравайнага абраду існаваў звычай, калі жанчыны падскоквалі на дзве ямагі вышэй, стукалі хлебнай лапатай у столь, каб забяспечыць добры ўраджай хлеба.

Гатовы каравай нельга было класці на голы стол, а толькі на ручнік ці на вешка хлебнай дзяжы, на якое было насыпана зерне. Выносілі каравай для дзялення на ручніку, яго кавалкі таксама бралі ў хустачкі.

Асабліва вялікая увага надавалася выкананню абрадаў прадуцыруючай магіі пры падрыхтоўцы маладых да першай шлюбнай ночы. Яе маладыя праводзілі ў каморы, дзе захоўвалася зерне; туды ж кідалі шчэпаці ці кошку з кацянятамі. Прадуцыруючай функцыяй былі надзелены такія віды ежы, як кураціна і яйкі. Маладым давалі есці смажанага пеўня (сімвал пладавітасці), разрэзанае на дзве часткі курынае яйка ці яечню ў адной місцы, каб маладыя заўсёды былі разам, мелі шмат дзяцей і прыбытак у гаспадарцы.

ЛІТАРАТУРА

1. Жыцця адвечны лад: беларускія народныя прыкметы і павер'і; уклад У. Васілевіч. – Кн. 2. – Мінск: Маст. літ., 1998. – 607 с.
2. Сысоў, У. М. 3 крыніцы спрадвечных / У. М. Сысоў. – Мінск: Выш. шк., 1997. – 415 с.
3. Токарев, С. А. Ранніе формы религии / С. А. Токарев. – М.: Политиздат, 1990. – 622 с.

Жардзецкая А. У. (Мінск, Беларусь)

ДУХОЎНЫЯ АРЬЕНЦЫ ДУ ПАЭЗІІ МАКСІМА ТАНКА І ПІМЕНА ПАНЧАНКІ

Паэзія Максіма Танка і Пімена Панчанкі – гэта люстэрка, у якім адлюстравалася цэлая эпоха з усімі дасягненнямі і заганамі нашага грамадства. Сваёй творчасцю пісьменнікі стварылі магічна-філасофскую, драматычна-напружаную выяву чалавечага лёсу, далі чалавека да лёсу народа, яго гісторыі. Таксама лірыка М. Танка і П. Панчанкі – гэта люстэрка душы, у якім выявілася надзвычай багатая гама чалавечых пачуццяў. Для абодвух творчасьць была спосабам духоўнага далучэння да жыцця праз лірычны час перажыванне свету. Паэты хвалююць фундаментальныя пытанні чалавечага быцця: лёс свету і лёс асобнага чалавека, тэма памяці, часу, радзімы, маральнага ўз'ясканлення чалавека. Яны шукаюць асноваўтваральныя духоўныя каштоўнасці, на якіх фунтуецца нармальна, асэнсаваная чалавечая жыццядзейнасць і якія здольны аберагчы асобу ў драматычных абставінах канца XX стагоддзя.

Сучасная лірыка М. Танка і П. Панчанкі звернута да сацыяльнай свядомасці чалавека і прасякнута гуманістычнымі памкненнямі. Асноўнымі крытэрыямі маральна-этычнай трываласці для мастакоў слова былі вера і вернасць – вера ў дабрывіно і справядлівасць, вернасць гуманістычным ідэалам, пра што сведчаць назвы некаторых вершаў і асобных кніг П. Панчанкі: «Чалавечнасць», «Сумленне», «І вера, і вернасць, і вечнасць» і інш. Многія творы М. Танка наскрозь прасякнуты ўслаўленнем чалавека, яго стваральнай місіі. Гэта пераважна вершы з апошніх зборнікаў паэта «Збор калосся», «Мой каўчэг», «Еттата»: «Жанчына», «Усё мае працяг жыцця...», «Не давайце таму хлеба...», «Уважна сочымы...», «Столькі, столькі год дружылі...» і інш.

М. Танк заўсёды «падвяргаў гуманістычнай выверцы-аналізу зменлівых з'явы і працэсы навакольнай рэчаіснасці, удумліва асэнсоўваў найноўшыя навукова-тэхнічныя здабыткі людскай супольнасці з пункта погляду іх адпаведнасці чалавечай «самасці», прыродзе і кожны раз пераконваўся у недасканаласці грамадска-сацыяльнага жыцця, акцэнтаваў неабходнасць шанаваць і памянаць спакоўнае, багацце духоўнага свету насельніцтва зямлі: справядлівасць і дабрывіно, чуласць і спагаду, шчырасць і інш.» [3, с. 143]. У кантэксце гэтых надзвычай важных думак і ідэй напісаны вершы «Дрэвы паміраюць...», «На зары нашага крылатага веку...», «Тры паклоны», «Усё мае працяг жыцця...», «Праўда», «Іудавы сярэбранікі» і шмат іншых.

Думка пра чалавека, яго выхаванне і духоўнае забеспячэнне – галоўнае ў творах як М. Танка, так і П. Панчанкі. Выхаванне сапраўднай асобы з моцным пачуццём адказнасці за свае справы – у цэнтры філасофскага верша М. Танка «Ты яшчэ толькі намёк на чалавека...». На думку пісьменніка: «І толькі тады становіцца чалавекам, / Калі ўсе могуць спадзявацца / На цябе» [5, с. 328]. У вершы «Праўда бывае часцей непрыгожая» пісьменнік дае сваё тлумачэнне, чаму ў свеце столькі няшчырасці, крывадушша. Бо «праўда бывае часцей непрыгожая, / Недагледжаная, бегае басанога, / Гэта толькі крыўда вяльможная / Блішчыць, як забойцы нож» [5, с. 322]. Глыбокай філасофскай думкай напоўнены верш «Я люблю людзей, якія вераць...», у якім, з аднаго боку, паэт пералічвае самыя галоўныя сапраўдныя каштоўнасці ў свеце: любоў,